

VLOGA PRAVA PRI OBLIKOVANJU VEDE O SOCIALNEM DELU

Dr. Andreja Kavár-Vidmar

Socialno delo si lahko predstavljamo kot presečno množico disciplin. Iz elementov znanosti, ki jih vključuje, se počasi oblikuje nova veda. Ena od disciplin, iz katerih izhaja socialno delo, je pravo.

Pravo in socialno delo sta univerzalna fenomena, ki vsaj v rudimentarni obliki obstajata v vsaki človeški skupnosti. Pravu je na institucionalnem in izobraževalnem področju namenjene več pozornosti kot socialnemu delu, zato je smotrno, da ga znanost, praksa in pouk socialnega dela uporabijo za sredstvo svojega razvoja.

Povezanost prava in socialnega dela se kaže na treh nivojih: vsebinskem, to je v pravicah in obveznostih oziroma materialnem pravu; formalnem, to je pri uveljavljanju pravic in obveznosti oziroma procesnem pravu ter na teoretičnem, to je v pravni znanosti oziroma filozofiji prava.

Najbolj razvidna je vsebinska povezanost. V vseh programih študija socialnega dela so v večji ali manjši meri zastopane nekatere pravne panoge. Socialne pravice so hkrati pravna kategorija ter cilj oziroma vsebina socialnega dela in socialne politike. Posebno mesto ima pravna panoga socialne varnosti, ki je - kot bi rekel sociolog - eden od načinov družbeno organiziranega in normiranega pristopa k nudenju pomoči. Ob dogodkih in stanjih, ko posameznik, družina ali skupine ne morejo zadovoljiti svojih socialnih potreb ali z lastnimi močmi obvladati položaja, v katerem se znajdejo, imajo pravico do dajatev in storitev socialne varnosti. Druge pravne panoge, ki v večji ali manjši meri posegajo na področje socialnega dela, so družinsko pravo, kazensko pravo, delovno pravo, del ustavnega prava - zlasti svoboščine, pravice in dolžnosti človeka in občana.

Kljub razlikam v pravnih sistemih večina držav priznava pravice človeka, vsebovane v aktih OZN, konvencijah MOD ter drugih mednarodnih pravnih aktih. Pomen mednarodnega delovnega in socialnega prava se pokaže posebno v neugodnih gospodarskih razmerah, ko sprejete mednarodne obveznosti preprečujejo večje znižanje ravni socialne varnosti. Tako je mednarodno pravo opora socialnemu delu.

Procesno pravo je povezano z metodami socialnega dela.

Postopek predpisuje, kako ravnati, postopati, da bodo cilji doseženi na najboljši način. Procesni instituti varujejo šibkejšega v postopku. Elemente procesnega prava, posebno upravnega in samoupravnih postopkov, je možno vključiti v teorijo ravnanja socialnega dela.

Vrednote prava, ki jih obravnava pravna teorija, na primer pravičnost, enakopravnost, pravna varnost, so lahko prispevek k oblikovanju filozofije socialnega dela. Porazdelilna pravičnost je zelo blizu pojmu socialne pravičnosti.

Pravo ima ohranjevalno in razvojno funkcijo. Prva zavira erozijo socialnih pravic. S priznavanjem novih socialnih pravic oziroma s preoblikovanjem že priznanih, s predpisovanjem pa tudi z deregulacijo postopkov pa odpira nova področja socialnega dela in spodbuja k razvoju metod.

Pravo je potrebno vključiti v vzgojnoizobraževalni program visoke šole za socialno delo na interdisciplinaren način. Nekatere pravne panoge je treba prilagoditi potrebam socialnih delavcev, tako kot se jim prilagodijo druge vede, npr. sociologija, psihologija, elemente drugih pravnih disciplin pa je treba vgraditi v vedo o socialnem delu.

S tako oblikovanim pravnim znanjem socialni delavci ne prevzemajo klasičnih pravniških vlog, morajo pa poznati meje pravnega urejanja, moč in nemoč prava, vedeti, kaj lahko ljudje dosežejo ali spremenijo po pravni poti in kaj z drugimi oblikami socialnega dela, kot so svetovanje, skupinsko delo ipd. Socialni delavec mora znati presoditi, kdaj in kako je te poti mogoče povezati in kdaj ne.

Obratni vpliv socialnega dela in socialne politike na pravo se kaže v ugotavljanju in izražanju potreb ljudi v spreminjajočih se družbenih razmerah, v artikulaciji in integraciji interesov, ki se normativno izrazijo v socialni varnosti in drugih prej omenjenih pravnih panogah. Bodoči možni prispevek socialnega dela, ki zahteva razvito znanost o socialnem delu, je nadomeščanje in dopolnjevanje pravnih norm z doktrino socialnega dela, z njegovimi strokovnimi pravili.